

Ötən bir il ərzində 188 ölkədən olan 1.5 milyard şagird məktəblərə gedə bilməyib. Şagirdlər hər yerdə bu gün açılan və ertəsi gün bağlanan məktəblərlə qarşılaşırlar ki, bu da onların təhsilinə ciddi mane olur. Koronavirus pandemiyası hələ də tüğyan etdiyindən bir çox təhsil sistemləri çətin vəziyyətdədir. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) YUNESKO, UNICEF və Dünya Bankı ilə əməkdaşlıq çərçivəsində müxtəlif ölkələrdə vəziyyəti izləyir, məktəblərin bağlanmasıdan tutmuş məsafədən tədris və müəllimlərin peyvənd olunması, şagirdlərin tədrisə məktəbə qayıtmasına qədər bütün məlumatları toplayır. OECD-nin aprelin 2-də təqdim olunmuş “Məktəb təhsilinin vəziyyəti” (The State of School Education) adlı yeni hesabatında böhrandan keçən bir il ərzində dünyada təhsilin vəziyyəti barədə 30 ölkədə aparılmış tədqiqatın nəticələri öz əksini tapıb. OECD-nin Təhsil və Bacarıqlar Departamentinin direktoru Andreas Şlyaxer ayrı-ayrı ölkələrdə təhsil strategiyalarının necə dəyişdiyinə, müəyyən strategiyaların təsdiqlənib-təsdiqlənmədiyinə və təsirlərinə dair ətraflı təqdimat edib.

OECD dünyada təhsilin vəziyyətinə dair yeni hesabatını yayıb

Məktəb təhsilinin vəziyyəti

Distant təlim

Məktəblərin bağlanması zamanı rəqəmsal resurslar təhsil üçün həyati əhəmiyyət daşımağa başlayıb, pandemiya müəllim və şagirdləri dərslərə tez uyğunlaşmağa və internetdə oxumağa məcbur edib. Rəqəmsal texnologiyaların imkanları pandemiya zamanı həddən çoxdur. Bu texnologiyalar insanların necə, harada və nə vaxt oxumaları, öyrənmələrinə tam yeni cavablar tapmağa imkan verir. Biliklərin yayılmasında müəllimlərin rolu yeni biliklərin yaradıcıları kimi artıb. Artıq rəqəmsal təhsil sistemləri təhsilçilərin sadəcə öyrətməklə

kifayətlənmir, eyni zamanda onların necə təhsil aldığı, onları maraqlandıran problemlərin həllini izləməyə imkan verir. Virtual laboratoriyalarda tələbələr öz eksperimentlərini aparmağa, nəticələrin hazırlanması və öyrənilməsi üçün zəmin yaradır. Lakin böhran bir çox təhsil sistemini qəfil yaxaladı. “PISA-2018” qiymətləndirməsi həm ölkələr arasında, həm də onların daxilində müəllimlərin İKT bacarıqlarında geniş fərqləri aşkar edib. Nəticədə çoxları distant tədrisin davamlılığını təmin etməkdə çətinlik çəkib.

Pandemiya zamanı tədris

Məktəblərin bağlanması ilk dövründə 8 ölkədə bütün şagirdlər ibtidai və orta məktəb səviyyəsində, həmçinin 12 ölkədə ümumtəhsil səviyyəsində distant təhsil alırdılar. Hələ də 15 ölkədə şagirdlərin 75%-dən çoxu ibtidai, 14 ölkədə orta, 13 ölkədə yuxarı sinif səviyyəsində distant təhsil alır.

Danimarka təhsil səviyyəsinə görə özünün fərdi yanaşması ilə fərqləndi: təhsilçilərin 25%-dən azı ilk təhsil ilində distant təhsil alırdı. Məktəblərin bağlanması ikinci dövründə yalnız Latviya, Niderland və Sloveniyada bütün şagirdlər ibtidai, orta və yuxarı təhsil səviyyələrində distant təhsil alıb. Avstriya, Danimarka və Estoniya da tədrisin yuxarı səviyyədə təşkil olunduğunu bildirdilər. Ən azı 7 ölkədə təhsilçilərin 75%-dən çoxu ibtidai və orta, 6 ölkədə isə yuxarı siniflər səviyyəsində distant təhsil almaqda

davam edirlər. Məktəblərin bağlanması üçün dövründə yalnız Latviya və Niderland bildirib ki, bütün şagirdlər təhsilin ibtidai, orta və yuxarı səviyyələrində distant təhsil alırlar. Müqayisəli məlumatlara malik ölkələrin bəzilərində bütün şagirdlər məktəblərin açıldığı ilk dövr ərzində məktəbə əyani gediblər. Bu, ibtidai və orta məktəb səviyyələrində 11, yuxarı səviyyədə isə 12 ölkəyə aiddir. 7 ölkədə, demək olar ki, bütün şagirdlər ibtidai, orta və ya yuxarı siniflər səviyyələrində təhsil müəssisələrinə qayıdıblar.

Çili, Kolumbiya, Çexiya Respublikası, Danimarka, İngiltərə, Litva, Slovakiya Respublikası, Sloveniya və İspaniyada şagirdlərin yarısından azı məktəbə qayıdıb. Yalnız iki ölkədə (Almaniya və Yaponiya) məktəblərə qayıdışla bağlı qərar yerli idarəetmə səviyyəsində məktəblərin öz istəyi ilə qəbul edilib.

Təhsilçilərin dəstəklənməsi

Məktəblərin açılmasının üstünlükləri sağlamlıq riskləri ilə müqayisə olunmalıdır. Əvvəlki epidemiyaların məlumatları göstərir ki, məktəblərin bağlanması infeksiyaların 15%-ə qədər qarşısını ala bilər. Bu təsir digər dövlət tədbirləri ilə müqayisədə (məsələn, iş yerində sosial məsafə yoluxmanı 73%, xəstəlik hallarının təcrid edilməsini təxminən 45%-ə qədər azalda bilər) cüzdür. Bəzi ölkələrdə kiçik yaşlı uşaqlarla virusun yoluxma riskinə ən çox məruz qalan yaşlı nəsil arasında qarşılıqlı əlaqələr yüksək səviyyədə müşahidə olunur. Müxtəlif ölkələrdə infeksiya risklərinin azaldılması üzrə müvafiq tədbirlərin tətbiq edilməsi zamanı keyfiyyətli tədrisin təmin olunması ilə bağlı bir sıra addımlar atılıb. Təhsil və səhiyyə orqanları arasında davamlı və səmərəli əlaqələndirmə tədrisin davam etdirilməsini təmin etmək üçün zəruridir.

Sağlamlıq risklərinin azaldılması

Bir sıra ölkələr 2019/2020-ci tədris ilində əyani təhsil təmin edərkən, digərləri daha yüksək təhsil səviyyələri üçün məktəblərin açılışını təxirə salıblar. Sosial məsafə koronavirusun yayılmasının qarşısını almaq üçün ən səmərəli tədbirlərdən biri oldu. Məktəb kontekstində bu, uşaqlar arasında ünsiyyətin azalması və onların arasında 1-2 metr təhlükəsiz məsafənin saxlanması deməkdir. Təhsilin bütün səviyyələrində məktəblərin korrektiv və fiziki hazırlıq 2020-ci ildə 10 ölkədə 8-də məktəblərin ilk qapanmasından sonrakı dövrdə ən geniş yayılmış strategiya idi. Ölkələrin yarısı həmçinin yaş qruplarından asılı olaraq, şagirdlərin tədrisə siniflərə qayıtması üçün tədbirlər görüb, sinifdənkənar fəaliyyəti isə dayandıraraq. Əyani və distant təhsilin əlaqələndirilməsi kimi strategiyalar ibtidai təhsil səviyyəsinə nisbətən orta təhsil səviyyəsində daha çox tətbiq olunub. 13 ölkədə 2020-ci ildə məktəblərin bağlanması ilk dövründən sonra tədris cədvəlinə normal qayıdışları və ibtidai səviyyədə tədrisi bərpa etdiklərini bildirib. Onlardan 11 ölkədə may-iyun aylarında təhsil müəssisələri yenidən açılıb, digər iki ölkə - Kanada və Türkiyədə isə ölkə daxilində məktəblərin əksəriyyəti növbəti təhsil ilinə qədər qapalı qalıb. Yeni Zelandiya istisna olmaqla, bu ölkələrin hamısı Şimal yarımkürəsində yerləşir, burada yay mövsümü iyun ayının sonlarında başlayır. Yalnız iki ölkə - Braziliya və Portuqaliya 2020/2021-ci tədris ilini məktəblərin bağlanması ilk dövründən sonra ibtidai və ya orta səviyyədə, təhsildəki mümkün itkiləri kompensasiya etmək üçün uzadıblar. Digərləri təlim cədvəlinin yenidən təşkil olunmasını təklif ediblər.

Müəllimlərin dəstəklənməsi

Məktəblərin yenidən açılması və distant tədrisə keçid müəllimlərin fəaliyyətinə hədsiz təsir göstərib. Böhran onların bir çoxundan virtual təlim mühitində uyğun yeni bacarıq və təlim materiallarının əldə edilməsini tələb edib. Bəzi hallarda, bu, onların işinə yeni vəzifələr əlavə edib: şagirdlərə dəstək və resursların əlaqələndirilməsi, valideynlərlə qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi və ya məktəblərdə yeni inzibati, tibbi və təhlükəsizlik prosedurlarının tətbiqi. Bəzi kontekstlərdə müəllimlərin çatışmaması imkanları daha da məhdudlaşdırıb və məktəblərin

sinif ölçülərini azaltmaq və ya müxtəlif hibrid tədris modellərini tətbiq etmək qabiliyyətinə məhdudiyətlər yaranıb. Yeni tələblər bəzi ölkələri öz kadr və rekrutinq praktikasını dəyişməyə vadar edib. Məsələn, Yaponiya 2020-ci ilin ortalarında məktəblərdə heyətin tərkibini tənzimləmək və müəllimlərin dərslər yükünü yüngülləşdirmək üçün əlavə pedaqoji heyəti işə götürmək məqsədilə əlavə büdcəni 2021-ci ilin mart ayına qədər təmin edib. Bu çərçivədə ibtidai və orta məktəblərdə 84900-ə qədər əlavə müəllimin işə götürülməsi nəzərdə tutulur.

Müəllimlərin vaksinasiyası

Müəllimlərin peyvəndlənməsi sosial məsafə və ciddi gigiyena tədbirləri ilə yanaşı, məktəblərin yenidən açılmasından sonra əyani təhsilin təhlükəsizliyini artırmağa kömək edə bilər. 2021-ci ilin mart ayına olan məlumatlara əsasən xüsusi tədqiqat göstərdi ki, 30 ölkədə 19-u prioritet istiqamət kimi məktəbəqədər və orta təhsil səviyyəsində müəllimlərin peyvəndlənməsi üzrə milli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu ölkələr Avstriya, Macarıstan, Almaniya, İsrail, İrlandiya, İspaniya, İtaliya, Kolumbiya, Latviya, Litva, Polşa, Portuqaliya, Rusiya Federasiyası, Slovakiya Respublikası, Sloveniya, Türkiyə, Çili, Çexiya Respublikası və Estoniyadır. Almaniya 2021-ci ilin fevral ayının sonunda ibtidai məktəb müəllimləri və xüsusi təhsil müəssisələri üçün peyvənd kampaniyası başlanıb. Belçika, Kosta-Rika, Danimarka, İngiltərə, Finlandiya, Fransa, Yaponiya, Hollandiya, Norveç, İsveç və İsveç kimi ölkələrdə müəllimlər, ümumiyyətlə, əhali ilə eyni peyvənd cədvəlinə tabedir və ya müəllimlərin peyvənd cədvəli hələ müəyyənləşdirilməyib.

Fransada, məsələn, 29 mart 2021-ci il tarixinə bu sahədə heç bir qərar qəbul edilməyib, hökumət həssas peşələr üçün məqsədli peyvənd kampaniyası çərçivəsində 2021-ci ilin aprel ayının ortalarında və ya sonunda müəllimlərin peyvənd olunmasına üstünlük verən ölkələrin əksəriyyətinə müəllimlər arasında prioritetləşdirmə meyarlarını qəbul ediblər. Yaşlı insanlarda xəstəliyin ağır formalarının inkişaf riski nəzərə alınaraq, bir neçə ölkə (Avstriya, Çili, Kolumbiya, Çex Respublikası, Almaniya, Macarıstan, Latviya və Sloveniya) müəllimlərin peyvəndlənməsini prioritet hesab edib. Digər bir meyar isə Almaniya, Latviya, Polşa, Portuqaliya, Sloveniya və İspaniyada vaksinasiya qaydasını müəyyən etmək üçün istifadə olunan təhsil səviyyəsi ilə bağlıdır. Latviyada isə, məsələn, uşaqlarla üz-üzə işləyən müəllimlərdə (məktəbəqədər və xüsusi təhsil müəllimlərinə) üstünlük verilib.

Oruc MUSTAFAYEV